

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

Дипломна робота з соціальної роботи
(освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр»)
студентки 7 курсу 70 групи
галузі знань:
0101 Педагогічна освіта
напряму підготовки:
231 Соціальна робота
Павленко Богдани Олександрівни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент **Павлик Надія Павлівна**

Рецензент:
кандидат психологічних наук,
професор **Юрченко Віктор Іванович**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	8
1.1. Сутність та зміст поняття «соціальна активність»	8
1.2. Структура та рівні соціальної активності особистості	17
1.3. Психологічні механізми соціальної активності.....	26
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНА АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЯК ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ.....	31
2.1. Вікові особливості соціальної активності молоді	31
2.2. Технології формування соціальної активності молоді (на прикладі студентства)	41
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ.....	50
3.1. Програма дослідження психологічних механізмів соціальної активності молоді.....	50
3.2. Аналіз результатів дослідження	54
2.3. Програма формування та підвищення соціальної активності молоді.....	67
Висновки до розділу 3	76
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність. Хоча в кожному етапі розвитку людства формується і трансформується певне відношення до різних вікових груп населення, все ж проглядається особлива закономірність критичного ставлення до молоді старшого покоління. Такий феномен можна пояснити тим, що молодь в житті суспільства відіграє досить важливі функції (головна рушійна сила змін), а тому до неї висувуються підвищені вимоги та претензії. Важливість молоді підкреслюється в резолюції Генеральної Асамблеї ООН до «Всесвітньої програми дій, стосовно молоді, до 2000 року і на подальший період» від 13.03.1996 року.

На жаль, наша сучасність характеризується тим, що значення молоді у суспільному розвитку значно менше за її потенційні можливості. Для розуміння майбутнього розвитку всього людства і, зокрема, народу окремих держав, важливо заново усвідомити особливості сучасної молоді: джерела, чинники, психологічні механізми її соціальної активності тощо. Коло дослідження проблем, що стосуються сучасної молоді, надзвичайно широке.

Теоретичні основи дослідження. Однією з найважливіших проблем сучасності є розвиток соціальної активності особистості як чинник прогресивного суспільного розвитку. Це питання завжди перебувало в центрі уваги багатьох дослідників. Поняття «соціальна активність» широко використовується у працях філософів, психологів, педагогів і соціологів. Тема формування соціальної активності особистості розкривається у працях педагогів Є. Белозерцева, Л. Вохминої, Б. Вульфою, О. Газмана, С. Дармодехіна, Л. Захарової, А. Зосімовського, Л. Іванова. Різні аспекти щодо виховання соціально активної особистості розкриваються в працях І. Беха, О. Чугунової, Т. Мальковської, Н. Остапенко та інших. Природа та сутність феномену соціальної активності, її структура та загальні закономірності розвитку розкрито у роботах К. Абульханової-Славської, Є. Ануфрієва, О. Леонт'єва, А.В. Мудрика, Т. Мальковської, В. Петровського, С. Рубінштейна та ін. Окремі аспекти проблеми формування соціальної активності особистості стали предметом досліджень останніх років: Н. Клімкіна «Формування

соціальної активності підлітків із неповних сімей у навчально-виховному процесі основної школи», О. Тельна «Формування соціальної активності незрячих учнів молодшого шкільного віку засобами рольової гри», Л. Нафікова «Формування соціальної активності слабозорих молодших школярів засобами музичного мистецтва», В. Косовець «Розвиток соціальної активності молоді в умовах соціокультурного середовища села» та інших.

З'ясуванню соціальної активності присвячені праці зарубіжних та українських психологів, зокрема: М. Левицької, Б. Левенштайн, Е. Шофер, Г. Хім'як, Й. Дращевіча, Л. Вітковські, Н. Осипова, А. Сєрьогіна, Є. Соколової, А. Золотухіна, М. Твердохлеба, А. Мурзіної та ін. Певні дослідження присвячені формуванню соціальної активності особистості (М. Твердохлеба, П. Плотнікова, А. Мурзіної), однак аналізу психологічних механізмів соціальної активності особистості, на нашу думку, здійснено недостатньо, що і обумовило вибір теми «Психологічні механізми соціальної активності молоді»

Об'єкт дослідження – соціальна активність молоді.

Предмет дослідження – система психологічних механізмів соціальної активності молоді.

Метою дослідження є проаналізувати систему психологічних механізмів соціальної активності молоді.

Для досягнення мети дослідження визначено наступні **завдання**:

- здійснити теоретичний аналіз поняття «соціальна активність» та особливостей психологічних механізмів цього феномену;
- емпірично дослідити особливості дії психологічних механізмів соціальної активності молоді;
- розробити програму формування та підвищення соціальної активності молоді.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі теоретичні методи як: аналіз та систематизація наукової літератури та періодичних видань з питань соціальної активності та психологічних механізмів соціальної активності; конкретизація, систематизація наукових категорій; огляд найпоширеніших технологій із формування та

розвитку соціальної активності молоді. Із емпіричних методів дослідження були обрані: методика «Рівень суб'єктивного контролю» Дж. Роттера у модифікації Е. Ксенофонтової; методика «Діагностика соціально-психологічних установок особистості у сфері мотивацій і потреб» О. Ф. Потьомкіної; методика Б. Федоришина «КОС-2» (спрямована на дослідження комунікативних та організаторських якостей молоді людини), авторська анкета «Твоя соціальна активність».

Надійність та вірогідність дослідження забезпечувалися застосуванням методів, що відповідають меті та завданням дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення:

- вперше було обґрунтовано та емпірично досліджено психологічні механізми соціальної активності молоді;
- уточнено поняття соціальної активності та розкрито її види;
- було розроблено авторську анкету «Твоя соціальна активність».

Апробація результати дослідження було апробовано на I-й щорічній регіональній студентській конференції «Актуальні проблеми особистісного зростання» соціально-психологічного факультету 15 грудня 2017 року.

Публікації:

1. Павленко Б.О. Поняття соціальної активності // Актуальні проблеми особистісного зростання. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – с.111.

2. Павленко Б.О. Психологічні механізми соціальної активності // Актуальні проблеми соціальної сфери за аг ред. Н. П. Павлик. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. – с.82.

Експериментальна база дослідження: 50 студентів коледжів м. Бердичева (Бердичівський педагогічний коледж, Бердичівський коледж промисловості, економіки і права, Бердичівський медичний коледж).

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів , висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (74 джерела), чотирьох додатків. Загальний обсяг роботи складає 107 сторінок, з них 83 – основного тексту.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті проведеної роботи ми вирішили наступні завдання, а саме:

1. Визначили сутність і зміст поняття «соціальна активність» яке є міжпредметним, а в руслі кожної окремої науки має різноманітні погляди і трактування цього феномену.

Трансформація поглядів на соціальну активність проглядається не тільки різноманітними науками, але й у історичному плані. З початку XXI століття соціальна активність молоді розглядається як якість особистості, що забезпечує усвідомлене діяльнісне відношення до світу, спрямована на позитивне перетворення соціальної дійсності через задоволення особистісних та соціально-значущих потребу у суб'єкт-суб'єктній взаємодії із соціумом.

В психології трактування поняття «соціальна активність» і особистості розпочалося в кінці XX ст. Передумовами цього стало з'ясування активності, соціальної діяльності людини тарозвиток психології особистості. Велика кількість трактувань соціальної активності в психології можна поділити на дві групи, коли одні вбачають соціальну активність як якість особистості, другі – як соціальну життєдіяльність.

Так як соціальна активність є складноутворенним об'єктом, в ній виділяються певні складові, а саме:

– це стійкі особистісні якості, що характеризують людину як суспільну істоту, забезпечуючи її самоцінність як індивідуальності;

- процес діяльності: інтенсивність тих змін, які вона вносить у процес свого навчання, поза навчальну діяльність, різноманітність поєднання елементів практичної діяльності зі спілкуванням та пізнанням, що надає соціальній діяльності індивідуально неповторного характеру;

– умови й фактори соціальної ситуації, в якій діє індивід.

У відповідності з основними сферами життя суспільства соціальну активність поділяють на три основні види: трудову (виробничу), суспільно-політичну і соціальну активність в області духовного життя.

Психологічними механізмами, рушійними силами і регуляторами соціальної активності індивіда є індивідуальні і суспільні потреби, інтереси,

мотиви, які зумовлені впливом зовнішніх умов, тиском соціальної групи чи суспільства загалом. Мотиви соціальної активності не є сталими і змінюються на протязі життя людини і через зміну об'єктивних умов життя і разом із розвитком суспільної свідомості. Ми поділяємо погляд О. Леонтьєва, який мотиви соціальної активності і поділяє їх на:

– провідні, або смислоутворюючі (ці мотиви є основними у здійсненні людиною певної діяльності, крім того, вони надають діяльності особистого змісту);

– мотиви-стимули – додаткові мотивуючі чинники, які можуть бути позитивними або негативними (винагороди і покарання).

2. Соціальна активність особистості, як складне утворення, регулюється ціннісно-мотиваційним механізмом (потреби, мотиви, інтереси, установки), які проявляється в діяльності, спрямованій на самореалізацію в соціумі. Рушійною, стимулюючою силою соціальної активності особистості є внутрішня потреба цілеспрямованої участі в соціальному житті.

Дія механізмів соціальної активності проявляється на всіх етапах її формування: 1. розвиток соціальних потреб в соціальному середовищі життєдіяльності особистості; 2) усвідомлення особистісних смислів конкретних видів соціальної діяльності; 3) постановка особисто важливих цілей у обраній соціальній діяльності; 4) вибір особистісно та соціально прийнятних форм і методів обраної соціальної діяльності; 5) особистісне включення в обраному соціальної діяльності і перетворення соціальної дійсності; 6) аналіз, особистісна рефлексія і самооцінка процесу і результату власної соціальної діяльності.

2. За результатами емпіричного дослідження виявилось наступне:

- маргіналізм молоді простежується і в трансформації системи цінностей, і в соціальному маргіналізмі і в професійному маргіналізмі. Зміна системи цінностей українського соціуму, обумовлена історичними змінами, призвела до ціннісного маргіналізму молодих українців. Ціннісний маргіналізм української молоді характеризується балансуванням між самореалізацією і соціальним престижем, та матеріальними цінностями і прагматичністю.

Ціннісна система української молоді трансформується швидше за систему цінностей українського суспільства в цілому.

- лише у 27% досліджуваних високий рівень інтернальності і вони відчувають високу відповідальність за події, що відбуваються в соціумі. Трохи більше половини досліджуваної молоді (53%) мають низький показник інтернальності, які свідчать скоріше про таку рису особистості, як безвідповідальність або небажання проявляти ініціативність у вирішенні будь-яких проблем.

- досліджувана молодь вважає, що власні досягнення є результатом їх особистісних зусиль, на відміну від невдач, причиною виникнення яких молодь перекладає на плечі інших. Співвіднесення локус контролю досягнень та невдач свідчать не тільки про вікову особливість локус контролю у молоді, а й про притаманну людям особливість взагалі.

- найменш відповідальною молодь відчуває себе за стан власного здоров'я та за виробничо-професійні відношення. Це може бути результатом впливу таких факторів як: невпевненості у собі, невпевненості у майбутньому нашої держави, проявом синдрому вивченої безпорадності.

- дані отримані за методикою «КОС» та анкетні данні свідчать про тенденцію серед молоді до обмеження реального спілкування, та збільшення віртуального спілкування; недостатньому прояву ініціативи в громадській діяльності, у багатьох справах небажання прийняття самостійних рішень.

Установка на результат, альтруїзм та егоїзм мають незначний рівень розбіжностей і знаходяться на середньому рівні вираженості. Хоча певний позитив все ж таки можна розгледіти в тому, що установка на альтруїзм дещо вища за егоїзм. Підтвердились результати численних досліджень лише в тому, що для молоді характерне домінування установки на процес, а не на результат.

Найбільш розвинена у досліджуваної молоді установка на свободу, що цілком є закономірним явищем і для молодого віку і для напруженої ситуації в країні, на території якої точаться воєнні дії.

Гуманістична спрямованість молоді особистості свідчить про недостатню економічну обізнаність і малі прагнення прикладати власні зусилля

в економічному перетворенні країни. А отже домінує у соціальній активності особистості віра у ідеали, які є ситуативними і дещо відірваними від реального життя, що дає можливість легкого маніпулювання свідомістю молодої людини.

3. Для збільшення рівня соціальної активності молоді нами запропонований тренінгова програма, яка навчає молодь розвивати у ровесників при проведенні тренінгів когнітивну та діяльну складову соціальної активності за методикою «рівний – рівному». Запропонована програма дозволяє вирішити наступні завдання: - розширення світогляду студентів стосовно рівних прав і можливостей особистості, як громадянина держави;- оволодіння сучасним рівнем культури творення;- профілактика соціально-негативних явищ серед молоді;- поглиблення гендерних знань студентів;- залучення студентської молоді до участі у громадському житті коледжу, міста, держави;- формування професійного уміння та навичок створення тематичних авторських тренінгів;- удосконалення професійного уміння та навичок проведення тематичних тренінгів за методикою «рівний – рівному».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К. А. Развитие личности в процессе жизнедеятельности / К. А. Абульханова-Славская // Психология формирования развития личности. – М.: 1981. – С. 31-79.
2. Ануфриев Е. А. Социальная активность личности / Е. А. Ануфриев. – М.: Знание, 1978. – 45 с.
3. Асмолов, А.Г. Практическая психология и проектирование вариативного образования в России: от парадигмы конфликта к парадигме толерантности / А.Г. Асмолов // Вопр. психологии. – 2003. – № 4. – С. 3–12.
4. Асмолов, А.Г. Дополнительное образование как зона ближайшего развития образования в России: от традиционной педагогики к педагогике развития / А.Г. Асмолов // Внешкольник. – 1997. – № 9. – С. 22–26.
5. Бабосов Е. Общая социология // Е.М. Бабосов. – М., 2005. – 205с.
6. Бондарчук К. Продуктивна зайнятість в умовах становлення соціально орієнтованої ринкової економіки / К.В. Бондарчук // Україна: аспекти праці. - 1996. – № 7 – С. 8 -11.
7. Бутиліна О.В. Чинники професійної маргінальності студентства [Текст] / О.В. Бутиліна // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна : № 999 : Сер.: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. –2012. – Вип. 30. – С.210-215.
8. Бутиліна О. В. Феномен професійної маргінальності студентства: особливості соціологічного вимірювання / О. В. Бутиліна // Право і безпека. – 2009. – №1. – С. 259- 265.
9. Бутиліна О.В. Професійна маргінальність – девіація? // Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний, юридичний аспекти: Матеріали науково-практичної конференції (Харків, 14 березня 2009 р.). – Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2009. – С. 61-63.
10. Вебер М. Основные понятия стратификации. / М. Вебер // Социологические исследования. – 1994. – № 5. –С. 147 – 156.
11. Веерман Р. Міграція в місто та соціальна мобільність / Р. К. Веерман // Філософська думка - 1986. - № 5. -С. 47 - 50.

12. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440с.
13. Вербець В. Формування та реалізація духовно-творчого потенціалу / В. Вербець // Соц. психологія. – 2004. – № 3 (5). – С. 150–162.
14. Волкова О. А. Профессиональная маргинальность в контексте проблем современного российского общества / О. А. Волкова [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://socprob.ru/2008/professionalnaya-marginalnost-v-kontekste-problem-sovremennogorossiyskogo-obschestva.html>.
15. Волкова О. А. Социологическая модель социальной работы в сфере профессиональной идентификации в современном российском обществе : автореф. дис. на соискание уч. степени доктора социолог. наук. : спец. 22.00.01 «Теория, методология и история социологии» [Электронный ресурс] / О. А. Волкова. — СПб., 2007. — Режим доступа : vak.ed.gov.ru.
16. Гидденс Э. Ускользящий мир: как глобализация меняет нашу жизнь. - М., 2004. – 120 с.
17. Грабовська С. Л., Чолій С. М. : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка АПНУ України ; за ред. С. Д. Максименка. – Т. XII. – Част. 1. – К., 2010. – С. 171–181.
18. Джидарьян И. А. Категория активности и ее место в системе психологического знания / И. А. Джидарьян // Категория материалистической диалектики в психологии / Ред. Л. И. Анциферова. – М., 1988. – С. 56-88.
19. Дьюи Дж. Демократия и образование. – М. : Педагогика-Пресс, 2000. – 384 с.
20. Евстифеева О. Метод проектов – среда в которой даже «неудачники» обретают силу и уверенность / О. Евстифеева, Н. Кучменко // Директор школи Україна. – 2003. – № 6. – С. 76-81.
21. Єрмаков І. Г. Компетентнісний потенціал проектної діяльності : сучасні технології в освіті : у 2 ч. / І. Г. Єрмаков. – К., 2005 – Ч. 1. Сучасні технології навчання : [реком. бібліогр. покажчик] – 308 с.

22. Ермолаева Е. П. Психология профессионального маргинала в социально значимых видах труда (статья вторая) / Е. П. Ермолаева // Психологический журнал. – 2001. – Т.22. – №5. – С. 69-78.

23. Жук С. Мотиви громадської діяльності молоді / С. Жук // Соц. психологія. – 2008. – № 1. – С. 76–83.

24. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности / А. Г. Здравомыслов.– М. : Политиздат, 1986. – 307 с.

25. Иванов А. В. Методика формирования социальной активности учащегося: Учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений / А. В. Иванов. –М.: 2013. – 329 с.

26. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2014. – 512 с.

27. Кантеева, К.М. Ценностные основания социальной активности молодежи. Этический аспект: дис. ... канд. филос. наук / К.М. Кантеева. – Саранск, 2004. – 188 с.

28. Каргаполова Ю.В. Теоретический анализ основных подходов к определению понятия «социальная активность» Журнал «Молодой ученый» №21 (80). Декабрь 2014. С.575 – 577.

29. Квятковский Д.О. Аксеологические особенности гуманистических идеалов украинской молодежи // Д.О. Квятковский. «Наука. Релігія. Суспільство. 2009. - №3. с. 235 – 241.

30. Киричук О. В. Формування в учнів активної життєвої позиції / О. В. Киричук. - К. : Рад. шк., 1983. - 261 с.

31. Коваліско Н. Регіональна трудова мобільність / Н. В. Коваліско, А. Г. Хоронжий. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 165 с.

32. Косо́вец В. І. Розвиток соціальної активності молоді в умовах соціокультурного середовища села [Текст]: дис. ... канд. пед. наук:13.00.05 / Василь Іванович Косо́вец; Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. –Київ. – 2009. – 204с.

33. Кратко А. А., Якуба Е. А. Соціологія: Конспект книги Якуба Е. А. Соціологія. /А. А. Кратко, Е. А. Якуба. – Х.: Константа, 1996. –192с.

34. Кривоконь О. Г. Фактори соціального формування особистості (соціально-філософський аспект) : монографія / О. Г. Кривоконь. – Х. : Факт, 2005. – 240 с.

35. Курицина В. Н. Метод проектов : вчера, сегодня, завтра / В.Н. Курицина // Образовательная технология как система, объединяющая теорию, практику и искусство. – Воронеж : ВГПУ, 2000. – С. 59–63.

36. Лапшина В. Л. Профессиональная идентичность и маргинализм сквозь призму концепции зоны ближайшего развития / В. Л. Лапшина // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : Збірник наукових праць. – Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2002. – С. 264-267.

37. Леонтьев А.Н. Категория деятельности в современной психологии /А.Н.Леонтьев // Вопросы психологии. – 1979. - №3. – С. 11-16

38. Леонтьев А. Потребности, мотивы, эмоции : конспект лекций / А. Леонтьев. - М. : МГУ, 1971. – 42 с.

39. Лесникова С. Г. Проектная деятельность как средство развития инициативности подростка в условиях детской общественной организации : дис....канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / С. Г. Лесникова. – Ижевск, 2005. – 176 с.

40. Лукашевич М. П. Політична соціалізація молоді: сутність і особливість в сучасній Україні / М. П. Лукашевич, Н. О. Даниленко // Тези IV Міжнародної науково-практичної конференції, лютий 2006 р. – Х. : Вид-во НАУ, 2006. – С. 155–161.

41. Лукашевич М. П. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – К.:МАУП, 1999. – 289 с.

42. Лященко Л. Зміни соціокультурного середовища в Україні і значення емоційної зрілості молоді / Л. Лященко, І. Ластовченко. – К. : Рідна шк., 2003. – С. 31–33.

43. Максимюк С. П. Педагогіка : Навчальний посібник / С. П. Максимюк. – К.: Кондор, 2005. – 667 с.

44. Мальковская Т. Н. Воспитание социальной активности старших школьников: учеб. пособие /Т. Н. Мальковская. – Л.: ЛГПИ им. А. И. Герцена,1973. – 172 с.

45. Мануйлов Є.М. Соціальна активність молоді: до проблеми розуміння сутності, Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого №3, 2010. – с.

46. Метод проектов в учебном процессе. Методическое пособие. / М.:Центр «Педагогический поиск», 2006. – 160с.

47. Мордкович В. Г. Социальная активность:суть и споры / В. Г. Мордкович // Социальнаяактивность. Челябинск. – 1976. – Вып. 3. – С. 3-25.

48. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 448 с.

49. Освітні технології : навч.-метод. посібник. / [О. М. Пехота, А.З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.] ; за ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2003. – 255 с.

50. Пилипчевская, Н. В. Изучение социальной активности студентов педагогического вуза: теория и практика // Вестник Томского государственного педагогического университета. - Томск. - 2008. - Выпуск 2 (76). Серия «Педагогика». -С. 15-19.

51. Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму: монографія / В. Л. Погрібна. – К.: Алерта : КНТ : ЦУЛ, 2008. — 336 с.

52. Полат Е. Что такое проект? / Е. Полат, М. Бухаркина, М. Моисеева// Відкритий урок. – 2004. – №5/6. –С. 10-17.

53. Переверзев Л. Проектный подход и требования к учителю /Л. Переверзев // Дайжест педагогічних ідей та технологій. Школа – парк. – 2003– №2. – С. 26-28.

54. Потапова С.А. Социальная активность студенческой молодежи современного молодого города. – СПб.: Инфо-да, 2013. – 424 с.

55. Поснова Т. Формування ціннісно-мотиваційної сфери особистості студента // Соціальна психологія. - 2004. - № 2 (4). - С.134-139

56. Проблеми формування громадянської ідентичності української молоді: роль освіти як чинника консолідації суспільства: Заключний звіт про науково-дослідну роботу. – Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2009. – 375 с. (Архів кафедри соціології та соціологічної лабораторії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна).

57. Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. Електронна версія: <http://www.ipv.org.ua/home/39-programa-vuhovanna-ditej.html>

58. Резолюція, прийнята Генеральною Ассамблеєю Об'єдинених Націй 50/81 Всемирная программа действий, касающаяся молодежи, до 2000 года и на последующий период – електронний ресурс - <https://www.ifap.ru/pr/2006/060425ba.pdf>

59. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций : пер. с пол. /Я. Рейковский. – М. : Прогресс, 1979. – 293 с. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций : пер. с пол. /Я. Рейковский. – М. : Прогресс, 1979. – 293 с.

60. Рувинский Л. И. Теория самовоспитания :учеб. пособие / Л. И. Рувинский. – М. : Изд-во Моск.ун-та, 1973. – 263 с.

61. Серегина И. Профессиональная карьера. / И. Серегина // СОЦИС, 2006. – №4. – С. 78 – 86.

62.Сидоренко А. С. Метод проектов: история и практика применения /А. С. Сидоренко // Завуч для администрации школы – 2003. – №6. – С. 96-111.

63. Сорокин П. Социальная стратификация и мобильность / П. Сорокин // Человек, цивилизация, общество.М., 1992. – 543с.

64.Соціальні проблеми працевлаштування молоді: Аналітичний звіт / О. М. Балакірєва, О. О. Яременко, О. В. Валькована, В. В. Онікієнко та ін. – К. : Держ. ін.-т проблем сім'ї та молоді, 2004. – 132 с.

65. Соціологічна енциклопедія / укладачВ. Г. Городяненко. – К.: Академвидав, 2008. – 456 с.

66.Соціальна педагогіка: словник-довідник / За заг. ред. Т. Ф. Алексеенко. – Вінниця: Планер – 2009.– 542 с.

67. Тельна О. А. Формування соціальної активності незрячих учнів молодшого шкільного віку засобами рольової гри [Текст]: дис. ... канд.. пед..

наук: 13.00.03 / Ольга Анатоліївна Тельна; Інститут спеціальної педагогіки національної академії педагогічних наук України. – Київ. – 2011. – 208 с.

68. Усамбієва М. Соціальна активність старшокласника: теоретичний аспект // М. Усамбієва Наукові записи . Серія: Педагогічні науки. Випуск 135. – с. 215 - 228

69. Чернуха Н. Інтеграційні процеси у сучасному освітньому просторі як передумова успіху соціальної мобільності сучасної особистості / .М.Чернуха // Науковий часопис НПУ імені П. М. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: [зб. наук. праць]. – Вип.14 / К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – С. 12 –21.

70. Чечель І. Метод проектів: суб'єктивна і об'єктивна оцінка результатів / І. Чечель // Директор школи. – 1998. – №4 – С. 3-10.

71. Шихбадінова Е.Р., Заредінова Е.Р. Науково-теоретичні основи формування соціальної активності студентів // Педагогічний дискурс: зб.наук.праць / гол. Ред..І.М. Шоробура. – Хмельницький:ХГПА, 2012. – Вип.11. – 387 с. – електронний ресурс - <http://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/issue/view/15/PD%2011>

72. Bakeman R, Adamson LB, Konner MJ, and Barr RG. 1990. Kung infancy: The social context of object exploration. Child Development 61: 794-809.

73. Legoff DB and Sherman M. 2006. Long-term outcome of social skills intervention based on interactive LEGO play. Autism. 10(4):317-29.

74. Weiss MJ and Harris SL. 2001. Teaching social skills to people with autism. Behav Modif. 25(5):785-802.